

A IAPTI állásfoglalása a Fordítói együttműködési megállapodásról

2014 júliusában a fordítóvállalatokat tömörítő Proford és a fordítókat képviselő MFTE felkérte a Hivatásos Fordítók és Tolmácsok Nemzetközi Egyesületét (IAPTI) a két egyesület által javasolt Fordítói együttműködési megállapodás (<http://proford.hu/hu/szakmai-anyagok/2/>, a továbbiakban „Megállapodás”) véleményezésére. Az azóta eltelt időszakban Bán Miklós Proford-elnök több, fordítóirodák részére rendezett nemzetközi konferencián is ismertette a Megállapodást, és más egyesületek számára is hasonló megállapodás megkötését javasolta.

Előljáróban megjegyeznénk: az alábbi elemzésben a vizsgált dokumentumra a szerzők által választott névnek megfelelően „Megállapodás”-ként hivatkozunk. Ezt azonban pusztán kényelmi okokból tesszük; e megnevezés használata nem jelenti azt, hogy a megnevezést támogatnánk.

Elemzésünk során elsősorban azt vizsgáltuk, hogy a fordítók érdekei megfelelően érvényesülnek-e a nevezett Megállapodásban – függetlenül attól, hogy a dokumentum technikailag miként sorolható be. Ehhez tekintetbe vettük a mérvadó nemzetközi szabványokat (pl. a Megállapodásban is hivatkozott EN 15038 szabványt), más szakmai szervezetek (ATA, FIT, ITI, SFT stb.) ajánlásait és felméréseit, továbbá rövid felmérést végeztünk a magyar fordítók körében.

Mindezek alapján álláspontunk az, hogy a fordítók érdekei **összességében nem érvényesülnek kellőképpen, számos ponton pedig durván sérülnek** a Megállapodásban.

(Zárójelben megjegyezzük: a dokumentum elején a megalkotásában résztvevők felsorolása üdvözlendő, ám fordítói szakmai szervezetektől elvárható volna, hogy az angol változatban a fordítók nevét is feltüntessék.)

A Megállapodás kitűzött célja a preambulum szerint a következő: „**A jelen dokumentum csak a fordítói és lektorálási tevékenységet szabályozza.**” A IAPTI ismeretei szerint sem a

Proford, sem az MFTE nem minősül szabályozó szervnek – ebben az esetben pedig a Megállapodás pusztán két egyesület négy szemközti megegyezése. Mint ilyet, a Megállapodást más felek modellként tekinthetik, melyet saját magánjogi megállapodásaik elkészítéséhez felhasználhatnak. Megjegyezzük, hogy más szakmai egyesületek (ATA, SFT stb.) munkája nyomán számos ilyen modell állt már korábban is az érdeklődők rendelkezésére.

A Megállapodás felvetett szabályozó funkciójával kapcsolatban felhívjuk a figyelmet arra, hogy több olyan elem is hiányzik a Megállapodásból, amely általában szükséges ahhoz, hogy egy szerződés, megállapodás teljes és jogilag teljesíthető legyen, úgymint: a Megállapodást kötő felek formális azonosítása; annak igazolása, hogy a felek a szükséges mértékben cselekvőképeseek, az aláírók pedig jogosultak a felek képviselőire; a Megállapodás tárgya és köre; az illetékes joghatóság; a vitarendezési eljárások stb.

Ugyanakkor maguk a Megállapodásban foglalt cikkek – elfogadásuk esetén – előreláthatóan precedenst teremthetnek, ezért részletes vizsgálatot érdemelnek. Mivel a Megállapodás a jelek szerint igyekszik meghatározásokat és kötelezettségeket kijelölni a felek – különösen az MFTE – számára, határozottan javasoljuk az MFTE vezetősége és tagsága közti általános konzultációs és jóváhagyási folyamat bevezetését, ha ez még nem történt meg. Értelmezésünk szerint számos részletes vizsgálatot igénylő pont van.

Például a Megállapodás első szakaszában szereplő alapfogalmak már a nemzetközi szabványokban is definiálva lettek; az ott használt definícióktól való eltérés nem tűnik indokoltnak egy olyan Megállapodásban, amely szabályozási alapként kíván szolgálni. Emellett a Megállapodásban szereplő bizonyos meghatározások nem csupán leíróak, hanem előíróak is (pl. a CAT-eszközök használatának módjára vagy a minőségre vonatkozó pontok). A leíró jellegű meghatározásokat és az előíró jellegű ajánlásokat célszerű különválasztani.

Például a „Fordításszolgáltató” szónak a Megállapodásban szereplő meghatározása: „fordítási szolgáltatásokat nyújtó szervezet”. Ez a fordítókra hátrányos módon szűkíti le a fordításszolgáltatók EN 15038 szabványban szereplő fogalmát, mely a hivatásos fordítókat és lektorokat is magában foglalja. Emlékeztetünk arra, hogy annak idején a fordítókat tömörítő egyesületek komoly erőfeszítése révén került bele ez a fogalom az európai szabványba, azzal a kifejezett igénnyel, hogy ne csak a fordítóirodák legyenek nevesítve, hanem maguk a fordítók, lektorok is. Mivel a Megállapodásra a törvényhozók is várhatóan hivatkoznak majd a vonatkozó jogszabályok esetleges módosítása alkalmával (pl. OFFI monopóliumának megszüntetése esetén), a fogalom leszűkítő értelmezése végső soron arra is alkalmas lehet, hogy a fordítókat, lektorokat bizonyos újonnan megnyíló piaci szegmensekről kizárja. Mindez az európai szabványban foglalt definíció használatával könnyen elkerülhető lehet. Ennek megfelelően a jelen értékelésben „fordítóirodák”-ként hivatkozunk a Megállapodásban „fordításszolgáltatók”-ként szereplő szervezetekre.

A Megállapodás már címében is a fordítóirodák és a fordítók közti viszonyra szűkíti le teljes a fordítási piacot – holott a megrendelők gyakran fordítóiroda közvetítése nélkül, közvetlenül a fordítóval (vagy több, egymással partneri viszonyban álló fordítóval) kötnek megállapodást. Meggyőződésünk szerint célszerű, ha a fordítókat tömörítő szakmai egyesületek (pl. MFTE) mind saját tagjaik, mind a megrendelők felé hangsúlyozzák: a szakképzett fordítók sokszor önállóan is képesek teljes körű szolgáltatást nyújtani a felhasználóknak, így nem csak a fordítóirodák alvállalkozóiként jut nekik szerep a fordítási piacon. (Vö. „[A] dokumentum célja, hogy megfogalmazza a Fordításszolgáltatók és alvállalkozói (Fordítók és Lektorok) közötti üzleti együttműködésről szóló alapelveket.”)

A Megállapodásból ezenkívül hiányzik néhány lényeges pont, melyet más szakmai egyesületek ajánlásai tartalmaznak, például: mi történik, ha a fordítóiroda a munka megkezdése után visszamondja a megrendelést; minőségi panaszok esetében hogyan működik a vitarendezés; milyen következményekkel jár a késedelmes fizetés. A Megállapodás cikkei általában a fordítókra, nem pedig a fordítóirodákra rónak ki feltételeket és kötelezettségeket.

Így a Megállapodás számos ponton lényegesen kedvezőtlenebbnek tűnik a fordítókra nézve, mint más szakmai egyesületek ajánlásai, illetve a nemzetközi gyakorlatban jellemzően előforduló szerződések. A Konkurenciatilalom című részben például: „**Minimális elvárásaként előírható, hogy a Fordító, Lektor a Fordításszolgáltató tudta és beleegyezése nélkül ne vállaljon közvetlen megbízást ilyen ügyféltől, illetve hogy semmilyen körülmények között ne keresse meg az adott ügyfelet azonos tevékenységre vonatkozó üzleti ajánlattal.**” A félkövéren (általunk) kiemelt rész egyértelműen sérti az önálló vállalkozóként dolgozó fordító üzleti érdekeit és autonómiáját, és sok országban a versenykorlátozás tilalmába is ütközhet. Ezenkívül a konkurenciatilalom időbeli korlátozás nélkül szerepel a Megállapodásban, ami szintén nem felel meg a legtöbb szakmai egyesület ajánlásainak (jellemzően: a konkurenciatilalom a szerződés felmondását követően 6–12 hónapig marad érvényben).

A fordítást segítő eszközök használatának 3.2. pontbeli részletes ismertetése nemcsak a fordító szakmai önállóságát ássa alá, hanem a fordítás minőségét is kényelmi szempontoknak rendeli alá : „**Abban az esetben, ha a Fordításszolgáltató fordítástámogató eszközzel kéri a fordítás elkészítését, és előfordított szöveget, valamint TM-eket és TB-eket adott át a Fordítónak, a Fordító nem felelős azokért a hibákért, amelyek az átadott TM-ek és TB-k hibás voltára vezethetők vissza. Köteles azonban jelezni a Fordításszolgáltatónak, ha úgy látja, hogy az átadott fordítási memóriák és terminológiai adatbázisok hibásak.**” Míg a fordítóvállalat megköveteli a fordítótól, hogy vállaljon felelősséget munkája minőségéért, addig a vállalat a maga részéről nem vállal felelősséget az általa nyújtott anyagok minőségéért és a fordítót ebből adandóan érő esetleges kényelmetlenségekért: a fordítónak kötelessége jeleznie a talált hibákat – ám a jelek szerint díjazás nélkül.

Ugyanez a hozzáállás köszön vissza a minőségi problémák kezelésével foglalkozó 3.5 pontban is. A Megállapodás szerint az anyagi kár (melyre általában kiterjed a fordítóiroda

rendelkezésre álló szakmai felelősségbiztosítás) a fordítóiroda kizárólagos, egyoldalú döntése alapján hárítható tovább a fordítóra/lektorra: „...és emiatt a Fordításszolgáltató anyagi kár éri, annak egy részét vagy az egészet továbbháríthatja a Fordító, Lektor felé.” Nem esik említés olyan értékelési eljárásról, amely mindkét fél számára méltányos módon állapítaná meg a minőségi problémákat és azt, hogy a pénzbüntetés valóban indokolt-e. Egy kereskedelmi megállapodás általában rendelkezik a vitarendezésről vagy a (közösen vagy a szakmai egyesületek közvetítésével választott) döntőbíróság kijelöléséről arra az esetre, ha a felek nem tudnának kölcsönös megállapodásra jutni.

A technikai háttér ismertetésénél az eszközök használatánál egyebek között indokolatlan a **fordítóiroda** által használt eszköz előnyben részesítése: „Amennyiben a Fordításszolgáltató és a Fordító, Lektor közötti megállapodás súlyozott szószám/karakter alapú elszámolást ír elő, akkor az elszámolás a Fordításszolgáltató által használt eszköz mérte adatokon alapul.” (Kiemelés tőlünk.)

Téves a 4.4. Szerzői jogi kérdések alatt szereplő megállapítás, mely szerint „A Fordító, Lektor munkája során egyedi megállapodás hiányában szerzői jog nem keletkezik.” A fordító, lektor munkája során nem csak műfordítás, hanem tudományos, műszaki stb. szakfordítás esetében is automatikusan szerzői jog keletkezik, mely részben vagy teljesen átruházható – ám az átruházásnak előfeltétele a fordítás maradéktalan kifizetése. Az MFTE maga is sokat tett a fordításra, tolmácsolásra vonatkozó szerzői jogi tudnivalók széles körű terjesztéséért, pl. dr. Tarr Péter 2013 áprilisában megszervezett előadásával (<http://slideplayer.hu/slide/2312006/>), így meglepő, hogyan hagyhatta jóvá ezt a fordítók érdekeit csorbító – és saját korábbi erőfeszítéseivel szembemenő – szakaszt a Megállapodásban.

A díjazással foglalkozó 5. szakasz tartalmazza a legtöbb olyan részletet, amely kimondottan alárendeli a fordítók érdekeit a fordítóirodákéinak. 2011-ben a Profordban meghatározó szerepet játszó e-spell (a fordit.hu-val közösen) felmérést készített a magyar fordítási piacról („Fordítói körkép”). Ez a piacelemzés előnyösebb tárgyalási helyzetbe hozta a Profordot, mint a hasonló felmérést önállóan nem végző MFTE-t. Sok tekintetben az MFTE is kényetlen volt az e-spell által végzett felmérésre, elemzésre, illetve annak publikált következtetéseire hivatkozni. Azonban még így is felettébb meglepő, hogyan kerülhetett be a Megállapodás első változatába a sokak által élesen bírált 8 ft/szó, illetve 1800 ft/óra minimáldíj, amikor ezek az értékek még a *Fordítói körkép* eredményeivel sem egyeztethetők össze (<http://prezi.com/97ftqn3yg4wr/forditopiaci-korkep-2011/>, 35. dia). Emellett több MFTE-s kolléga magánközlésben is jelezte, hogy az általa ismert fordítók kivétel nélkül ennél magasabb minimálárral dolgoznak. Bár a Megállapodás módosított változatából ezek a számok kikerültek, a 8 forintos minimálár fontos referenciaérték lett a magyar fordítási piacon.

A konkrét minimáláron kívül több más ponton sem a fordítók érdekeit képviseli a Megállapodás. „Fordítástámogató eszköz alkalmazása esetén a Fordításszolgáltató jogosult az ügyfélszámlálásban érvényesített ún. súlyozott kedvezményeket a

Fordítónál, Lektornál is alkalmazni.” A megrendelő és a fordítóiroda közti megállapodás részletei a fordító számára ellenőrizhetetlenek, ezért az ezekre történő hivatkozás alaptalan.

„A Fordítók, Lektorok csak külön megállapodás alapján számolhatnak fel minimumdíjat.” – A legtöbb szakmai egyesület kifejezetten javasolja a fordítási, lektorálási minimáldíj (jellemzően egy órának megfelelő díjazás) kikötését, mely a magyar piacon is széles körben bevett gyakorlat.

„A nemzetközi piacon ezt a kategóriát [100%-os vagy 101%-os találatok] általában 5–20% között súlyozzák.” Ezek a számok nem felelnek meg a piaci valóságnak; az 5%-os érték még a legfelületesebb ellenőrzésre sem biztosít arányos időkeretet (ennek kapcsán ismét utalunk a fordítók azon kötelezettségére, hogy jelezniük kell a talált hibákat).

„Lefelé történő ármódosítást (árkedvezményt) indokolhat... az ún. „tanulóár” alkalmazása. A tanulóárként nevesített alacsonyabb díjazás célja a pályakezdő Fordítók szakmai gyakorlathoz jutásának megkönnyítése, de alkalmazható új Fordító bevonásakor a tesztidőszak során.” A rögzített minimálárnál alacsonyabb ár teljességgel elfogadhatatlan, és az általunk ismert összes más szakmai szervezet ajánlásaival tökéletesen ellentétes. Nem világos, miért járna a képzett pályakezdő kollégák számára több hosszú távú előnnyel a „gyakorlathoz jutás” a nyomott áron végzett munkával, mint a méltányos és fenntartható üzleti feltételek biztosítása. (Utóbbi a szakmai fejlődés egyik olyan aspektusa, amelyben a szakmai egyesületek általában kulcsszerepet játszanak.)

„A Fordításszolgáltató az általa kezelt számlák nagy mennyisége miatt szabályozhatja a számlázás gyakoriságát és a számlák ellenőrzésének módját.” Egyenrangú felek közötti kapcsolatban a számlázás gyakoriságát a számlázó fél jelöli ki, saját és ügyfele igényeinek mérlegelése nyomán. Emellett javasoljuk a késedelmes fizetést szabályozó 2011/7. sz. EU-irányelv rendelkezéseinek (késedelmi kamat, legalább 40 € összegű átalány) konkrét szerepeltetését egy ilyen szerződésben, hiszen Európa-szerte a csődbe menő kis- és középvállalatok 25%-a éppen a késedelmes fizetés miatt megy tönkre.

Összefoglalva: amint az előzőekben a teljesség igénye nélkül bemutatott példák jelzik, a preambulumban említett egyenrangú felek helyett egy erőteljesen alárendelt viszonyt rögzít a Megállapodás. A Megállapodás így sokkal inkább egy munkáltató és egy munkavállaló közti szerződésre hasonlít, melyben az alárendelt fél szakmai autonómiája nem lényeges szempont.

Összességében a IAPTI álláspontja szerint a Megállapodás jelen formájában előnytelen az MFTE tagjaira, és az egyesület korábbi, a tagok érdekeit előmozdító erőfeszítéseivel is ellentétes. Úgy tűnik, mintha a Megállapodás egy alá-fölé rendelő kapcsolat vázlataként íródott volna, ezért valószínűtlen, hogy módosításokkal kiegyensúlyozottabbá tehető. Ha az MFTE és a Proford kölcsönös írásos megegyezésre törekszik, akkor számos elfogadható szerződésmodell és megállapodás (pl. ATA, SFT) áll alapként rendelkezésre. Ehhez a IAPTI és partnerszervezetei szívesen nyújtanak támogatást az MFTE-nek. Ezek a modellek általánosságok helyett a konkrét igényeknek megfelelő szerződésmintákkal szolgálnának a feleknek. Szükség esetén az MFTE releváns módosításokkal és tanácsokkal szolgálhatna, tagjai és a fordítói szakma érdekeit képviselve. A IAPTI véleménye szerint hasznosabb volna, ha a Proford és az MFTE egy ilyen rugalmas, konzultáción alapuló, opcionális dokumentumot ajánlana más egyesületek figyelmébe, nem pedig a javasolt Fordítói piaci együttműködési megállapodást a jelenlegi vagy előrelátható jövőbeli formájában.

Bordeaux, Buenos Aires,

2016. január 15.

Piróth Attila

A IAPTI Etikai Bizottságának elnökhelyettese

Aurora Humarán

A IAPTI elnöke